

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Στὸ βιβλίο μου «Ὁ Πολύγυρος, ἄγνωστοι σελίδες τῆς Ἱστορίας του», ποὺ τυπώθηκε στὴ Θεσσαλονίκη τὸ 1961, εἶχα ἀφιερῶσει εἰδικὸ κεφάλαιο γιὰ τὰ σχολεῖα ποὺ λειτούργησαν στὸν Πολύγυρο καὶ γενικὰ στὴ Χαλκιδικὴ στὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας. Πολύτιμος εἶναι ὁ χῶρος τῶν «Χρονικῶν τῆς Χαλκιδικῆς» ὥστε νὰ μὴ μποροῦν νὰ ἀναδημοσιευθοῦν ὅσα ἐκεῖ ἀνέφερα.

Ὡστόσο νομίζω πὼς προσφέρω σήμερα τίς ἐξῆς δύο ἐνδιαφέρουσες σελίδες στὴν Ἱστορία τῆς Παιδείας στὴ Χαλκιδική:

— Πρῶτον, καταχωρώντας παρακάτω τὸν «Κανονισμόν τῶν Σχολῶν Πολυγύρου» 1906, ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Τὸν βρήκα — δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς — ἀναδιφώντας τὰ Ἀρχεῖα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κασσανδρείας, τὰ ὁποῖα τόσο πρόθυμα ἔθεσε στὴ διάθεσί μου ὁ Σεβασμύτατος Μητροπολίτης κ.κ. Συνέσιος, ὁ λαμπρὸς αὐτὸς Δεσπότης, καὶ τὸν δίδω τώρα στὴ δημοσιότητα γιὰ πρώτη φορά.

Οἱ δάσκαλοι μας, οἱ στυλοβάτες αὐτοὶ τῆς Παιδείας στὸν τόπο μας ποὺ μὲ ἔνθεο ζῆλο ἐκτελοῦν τὸ καθήκον τους, ἅς κάμουν, σὰν εἰδικοί, τίς παρατηρήσεις τους, τοὺς παραλληλισμοὺς καὶ τίς συγκρίσεις μὲ τὰ «σήμερον ἰσχύοντα» καὶ ἅς ἐγάλουν τὰ συμπεράσματά τους.

— Καὶ δεύτερον, δημοσιεύοντας, γιὰ πρώτη φορά ἐπίσης, ἕνα χειρόγραφο μὲ ἡμερομηνία 20.10.40 μιᾶς μεγάλης φυσιογνωμίας τῆς Χαλκιδικῆς, τοῦ Ἰωάννου Ν. Τραγανοῦ (1856 - 1941), προσφορά τοῦ γιοῦ του Νικολάου Τραγανοῦ, γιὰ τὴν κατάστασι τῆς Παιδείας στὴν ὑπόδουλη Χαλκιδικὴ στὴ μετὰ τὴν Ἐπανάστασι τοῦ 1821 περίοδο.

A. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ

Ἡ Κοινότης Πολυγύρου συντηρεῖ ὀκτατάξιον μικτὸν Σχολεῖον, ἀποτελούμενον ἀπὸ ἕξ τάξεις Ἀστικοῦ καὶ δύο Γυμνασίου. Τὴν ἄμεσον διοίκησιν καὶ ἐποπτεῖαν τῶν Σχολείων ἔχει ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Μητροπολίτου Κασσανδρείας ἢ ἐφορεία, τὴν δὲ ἐσωτερικὴν διοίκησιν ὁ διευθυντής.

Κεφάλαιον Α'

ΠΕΡΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ

Ἄρθρον 1ον. Ὁ Διευθυντής φροντίζει περὶ τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ, περὶ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ τε καὶ

τοῦ προγράμματος καὶ τῆς ἀνελλιποῦς ἐκπληρώσεως τῶν καθηκόντων τῶν διδασκόντων καὶ τῶν διδασκομένων, ἐπισκέπτεται τὰς παραδόσεις καὶ παρακολουθεῖ τὸν τῆς διδασκαλίας τρόπον, φροντίζει διὰ καταλλήλων ὁδηγῶν καὶ συμβουλῶν περὶ τῆς βελτιώσεως τῆς μεθόδου τῆς διδασκαλίας ὑπὸ τύπον ἀκαδημαϊκῆς συζητήσεως, ἐν ἀνάγκῃ ζητουμένης καὶ τῆς γνώμης τρίτου ἐκ τῶν διδασκάλων, καὶ ὑποβάλλει εἰς τὴν ἐφορείαν, ὁσάκις δεῖσῃ, ἔκθεσιν περὶ παντὸς ἀφορῶντος τὴν τῶν Σχολείων προαγωγὴν καὶ βελτίωσιν. Ἡ Διεύθυνσις ἐπιβλέπει τὴν τακτικὴν φοίτησιν τῶν διδασκάλων, ἰδιοχειρῶς δικαιολογούντων τὴν ἀπουσίαν των ἐν τῷ ἐπὶ τούτῳ βιβλίῳ τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν, τὴν ἐπιμέλειαν εἰς τὰ μαθήματα, λαμβάνει γνώσιν τῶν ἀπουσιῶν τῶν μαθητῶν καὶ εἰδοποιεῖ διὰ τοῦ ἐπιστάτου τοὺς γονεῖς ἢ κηδεμόνας αὐτῶν, καλεῖ καὶ δέχεται εἰς ἀκρόασιν καὶ συνεννοεῖται μετ' αὐτῶν περὶ τῆς προόδου καὶ τοῦ ἥθους τῶν μαθητῶν (μαθητριῶν).

*Ἄρθρον 2ον. Ἡ Διεύθυνσις καλεῖ εἰς συνεδρίασιν τὸ διδάσκον προσωπικόν, ὅταν κριθῇ τοῦτο ἀναγκαῖον, πρὸς σύσκεψιν περὶ τῆς ἐπιμελείας, τῆς προόδου καὶ τοῦ ἥθους τῆς μαθητῶν (μαθητριῶν), προεδρεύουσα τῶν συνεδριάσεων καὶ εἰσηγουμένη τὰ πρὸς συζήτησιν θέματα. Ἡ Διεύθυνσις κανονίζει ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν διδασκάλων τὴν τῶν μαθημάτων διανομὴν μεταξὺ τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ, καθορίζουσα, μετὰ τῶν διδασκάλων τὰ καθήκοντα ἐκάστου ὡς πρὸς τὴν ἐπιτήρησιν τὴν ἐν τῇ Σχολῇ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἡ Διεύθυνσις ἐνεργεῖ τὴν ἐγγραφὴν τῶν μαθητῶν (μαθητριῶν) τῇ βοηθείᾳ καὶ τιμῶν τῶν διδασκόντων, εἰσπράττουσα τέλη ἐγγραφῆς ὀριζόμενα ὑπὸ τῆς ἐφορείας. Ἡ Διεύθυνσις ἐκδίδει τοὺς ἐλέγχους, τὰ ἐνδεικτικά, τὰ ἀπολυτήρια τῶν μαθητῶν (μαθητριῶν), ὑποβοηθούμενη καὶ ὑπὸ τῶν διδασκόντων ἐν ἐκάστη τάξει, λαμβάνουσα τέλη, διὰ μὲν τὰ ἐνδεικτικά ἀνὰ δύο (2) γρόσια, τοὺς ἐλέγχους ἀνὰ ἓνα (1) γρόσι καὶ τὰ ἀπολυτήρια ἀνὰ εἴκοσι (20) γρόσια.

*Ἄρθρον 3ον. Ἡ Διεύθυνσις ὀρίζει ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ τὰ διδακτικά βιβλία τοῦ σχολείου, ὑποβάλλουσα κατάλογον αὐτῶν διὰ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως εἰς τὴν ἐφορείαν πρὸς ἔγκρισιν, ὡς καὶ τὸ πρόγραμμα καὶ τὸ ὠρολόγιον πρὸς ἔγκρισιν καὶ ἐπικύρωσιν.

*Ἄρθρον 4ον. Ἡ Διεύθυνσις τηρεῖ ὑπὸ ἰδίαν εὐθύνην, ὑποβοηθούμενη ὑπὸ τῶν διδασκόντων τὰ ἐπόμενα ὑπηρεσιακὰ βιβλία: α. Μ η τ ρ ῶ ο ν, ἐν ᾧ κατ' αὐξοῦντα ἀριθμὸν ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα πάντων τῶν εἰς τὸ Σχολεῖον τὸ πρῶτον προσερχομένων μαθητῶν. β. Μ α θ η τ ο λ ὄ γ ι ο ν, ἐν ᾧ ἀναγράφονται κατ' αὐξοῦντα ἀριθμὸν ἐν τῇ οἰκείᾳ τάξει τὰ ὀνόματα πάντων τῶν κατ' ἔτος ἐγγραφομένων μαθητῶν (μαθητριῶν). γ. Β ι β λ ι ο ν τ ῆ ς δ ι δ α χ θ ε ἰ σ η ς ὕ λ η ς, ἐν ᾧ διαλαμβάνεται ἢ κατὰ πᾶν σχολικὸν ἔτος διδασκομένη ὕλη. Αὕτη ὀρίζεται ἐν τῷ Ἀναλυτικῷ προγράμματι συντασσομένη ὑπὸ τοῦ Διευθυν-

τοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τῶν παρεμφερῶν Σχολείων Θεσσαλονίκης. δ. Βιβλίον προόδου, ἐν ᾧ καταχωρίζονται τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐνιαυσίων διαγωνισμῶν. ε. Καταλόγους τῆς καθημερινῆς προόδου καὶ ἀπουσιῶν τῶν μαθητῶν (μαθητριῶν). στ. Βιβλίον ἀπουσιῶν τῶν διδασκάλων.

* Ἄρθρον 5ον. Ἡ διεύθυνσις ὑπέχει τὴν εὐθύνην τῆς τηρήσεως τῶν ἀνωτέρω βιβλίων, παραδίδουσα κατὰ τὴν ἀποχώρησιν ταῦτα τῇ ἐφορείᾳ.

* Ἄρθρον 6ον. Ἡ διεύθυνσις κωλυομένη ἀνατίθῃσιν ὑπὸ ἰδίαν εὐθύνην προσώρινῶς τὰ ἑαυτῆς καθήκοντα εἰς τινα ἐκ τῶν διδασκόντων.

* Ἄρθρον 7ον. Ὁ διευθυντής, ὢν πρῶτος μεταξὺ ἴσων, φέρεται πρὸς ἅπαντας τοὺς συναδέλφους μετὰ προσηγείας καὶ εὐπροσηγορείας, ἀπολαύων συγχρόνως τοῦ προσήκοντος σεβασμοῦ καὶ ἐκτιμήσεως παρ' αὐτῶν.

Κεφάλαιον Β'

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΟΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

* Ἄρθρον 8ον. Οἱ διδάσκαλοι ὄντες τελειόφοιτοι Γυμνασίων ἢ Διδασκαλείων καὶ αἱ διδασκάλισσαι, ἐκτελοῦσιν ἀκριβῶς τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ κατὰ τὰς τῆς διευθύνσεως ὁδηγίας καὶ ὑποδείξεις.

* Ἄρθρον 9ον. Ἐάν τις δι' ἀσθένειαν ἢ ἄλλον ἀποχρῶντα λόγον κωλύεται νὰ παρευρεθῇ ἐν τῷ Σχολείῳ, ἀγγέλλει τοῦτο ἐγκαίρως τῇ διεύθυνσει.

* Ἄρθρον 10ον. Προσερχόμενοι ἐν τέταρτον τῆς ὥρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν μαθημάτων, ἐπιτηροῦσι κατὰ τὴν προμελέτην καὶ τὰ διαλείμματα συμφῶνως τῷ ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους συντασσομένῳ ὥρολογίῳ, ἀσκοῦντες τὴν τῶν μαθητῶν ἐπιτήρησιν καὶ ἐκτὸς τῆς σχολῆς καὶ δὴ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ἣ φοιτῶσι τακτικῶς, γινομένου ἀπὸ κοινοῦ τοῦ ἐκκλησιασμοῦ μαθητῶν τε καὶ διδασκόντων.

* Ἄρθρον 11ον. Ὅφείλουσι νὰ διδάσκωσιν ἀνελλιπῶς, εὐσυνειδήτως καὶ μετὰ ζήλου καὶ κατὰ τὰς μεθοδικὰς ὁδηγίας τῆς διευθύνσεως ὅλην τὴν ἐν τῷ ὑπὸ τῆς ἐφορείας ἐγκεκριμένῳ ἀναλυτικῷ προγράμματι περιεχομένην ὕλην, ἀποφεύγων δὲ πᾶσαν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ παρέκθεσιν, φροντίζοντες νὰ μὴ δαπανῶσι χρόνον εἰς ἀντικείμενα ἄσχετα πρὸς τὸ μάθημα καὶ τὸ Σχολεῖον καὶ δὴ θίγοντα τὴν Θρησκείαν, τὴν Πολιτείαν, τὴν Κοινότητα, Σωματεῖον ἢ πρόσωπον δρῶν ἢ μὴ.

* Ἄρθρον 12ον. Ἐκαστος τῶν διδασκόντων ἀναλαμβάνει καθ' ἑβδομάδα ὥρας διδασκαλίας 36 - 37 καὶ ἐπιτήρησιν ἐκ περιτροπῆς, ἐκτὸς τοῦ διευθυντοῦ, ὅστις θὰ ἔχη μόνον 33 ὥρας, καὶ τοῦ Τουρκοδιδασκάλου, ἐργαζομένου, καθ' ὅσας ὥρας ἐγκρίνει ἡ ἐφορεία.

*Άρθρον 13ον. Οἱ διδάσκοντες καταχωρίζουσιν ἀνά πάντα μῆνα ἐν τῷ σχετικῷ βιβλίῳ τὸ ποσὸν τῆς διδαχθείσης ὕλης, ἀπολαύουσι τοῦ σεβασμοῦ τῶν μαθητῶν (μαθητριῶν) καὶ τυγχάνουσι τῆς προσηκούσης παρὰ τῆς ἐφορείας καὶ τῆς διευθύνσεως προστασίας.

*Άρθρον 14ον. Ὁ σύλλογος τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ συνέρχεται, προσκλήσει τῆς διευθύνσεως, εἰς συνεδριάσεις. Ἡ συνεδρίασις λογίζεται ἐν ἀπαρτίᾳ, ὅταν παρευρίσκηται τὸ ἥμισυ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν σὺν ἐνί, ἐν δὲ ἰσοψηφίᾳ νικᾷ ἢ τῆς διευθύνσεως ψήφος.

*Άρθρον 15ον. Αἱ ἀποφάσεις τοῦ συλλόγου τῶν διδασκάλων ἐκτελοῦνται ἀμέσως, ζητουμένης τῆς ἐγκρίσεως τῆς ἐφορείας, ὅταν πρόκηται περὶ ἐπιδημικῆς νόσου, ἀποβολῆς μαθητοῦ (μαθητρίας) ἢ ἐτέρου τινὸς ἐπειγόντος.

Κεφάλαιον Γ'

ΠΕΡΙ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

*Άρθρον 16ον. Πᾶς μαθητὴς εἰσερχόμενος τὸ πρῶτον εἰς τὴν Σχολήν, ἐγγράφεται ἐν τῷ Μητρώῳ αὐτῆς, οἱ δὲ τὴν ἐγγραφὴν ἀνανεοῦντες ὀφείλουσι νὰ προσάγῃσι τὰ ἐνδεικτικὰ τοῦ προηγουμένου Σχολικοῦ ἔτους, καταχωριζόμενοι ἐν τῷ Μαθητολογίῳ. Οἱ ἐγγραφόμενοι καταβάλλουσι τὰ ὑπὸ τῆς ἐφορείας ὀριζόμενα δικαιώματα, ἐὰν δὲ τις θέλῃ νὰ ἐγγραφῇ δωρεάν, προσάγει τῇ διευθύνσει ἐγγραφὸν ἀπόδειξιν ἀπορίας παρὰ τῆς ἐφορείας.

*Άρθρον 17ον. Οἱ μαθηταὶ (μαθήτριαι) φέρονται εὐτάκτως καὶ κοσμίως ἐντὸς τε καὶ ἐκτὸς τῆς Σχολῆς εὐρισκόμενοι, φοιτῶσι τακτικῶς καὶ ἀνελλιπῶς εἰς τὸ Σχολεῖον καὶ μόνον λόγῳ ἀσθενείας ἢ σπουδαίου κωλύματος δύνανται ν' ἀπουσιάζωσιν, ὅτε ἐρχόμενοι εἰς τὸ Σχολεῖον ὀφείλουσι νὰ προσάγῃσιν ἐγγραφὸν δικαιολογίαν τῶν γονέων ἢ κηδεμόνων εἰς τὴν διεύθυνσιν.

*Άρθρον 18ον. Ἀποχωροῦντες ἐκ τῶν ἰδίων οἰκιῶν δεόντως προπαρασκευασμένοι, παρευρίσκονται ἐν τῇ παραδόσει ἐν τέταρτον τῆς ὥρας τοῦλάχιστον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς διδασκαλίας, ἀναμένοντες ἐν ἄκρᾳ ἡσυχίᾳ καὶ τάξει τὸν οἰκεῖον διδάσκαλον.

*Άρθρον 19ον. Αὐστηρῶς ἀπαγορεύεται τοῖς μαθηταῖς (μαθητρίαις) νὰ φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν βιβλία ἢ ἄλλα ἀντικείμενα ἄχρηστα εἰς τὸ μάθημα.

*Άρθρον 20όν. Οὐδεὶς μαθητὴς δύναται νὰ ἐξέλθῃ τῆς Σχολῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν μαθημάτων ἢ καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀργίας ἄνευ ἀδείας τῆς διευθύνσεως ἢ τινος τῶν διδασκάλων. Πᾶς ὁ φθειρῶν ἢ καθ' οἰονδήποτε τρόπον βλάβπτων τοὺς τοίχους, τὰ παράθυρα, τὰ θρανία, τὰς ἔδρας καὶ ὅτι ἀνή-

κει εἰς τὴν Σχολήν, οὐ μόνον τιμωρεῖται προσηκόντως, ἀλλὰ καὶ ὑποχρεοῦται ἰδίᾳ δαπάνῃ νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην ζημίαν.

* Ἄρθρον 21ον. Αὐστηρότατα ἀπαγορεύεται τοῖς μαθηταῖς (μαθητρίαις) ἢ φοιτήσις εἰς καφενεῖα ἢ παρεμφερῆ κέντρα συναναστροφῆς καὶ ἐν δημοσίαις πλυτείαις, καὶ ἢ χρῆσις ἐν γένει παντός ὅ,τι ἀπάδει τῇ τοῦ μαθητοῦ κοσμιότητι.

* Ἄρθρον 22ον. Πᾶσα παράβασις τῶν ἀνωτέρω διατάξεων τιμωρεῖται διὰ τῶν ἐξῆς ποινῶν: α) Δι' ἐπιπλήξεως ὑπὸ τινος τῶν διδασκόντων καὶ ἐν ὑποτροπῇ ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ. β) Δι' ἐπιπλήξεως ἐνώπιον τῶν ἄλλων μαθητῶν. γ) Δι' ὀρθοστασίας ἐν τῇ παραδόσει πρὸς παραδειγματισμόν. δ) Διὰ κρατήσεως ὑπὸ ἐπιτήρησιν ἐν τῷ Σχολείῳ ἀπὸ 1 - 2 ὥρων μετὰ τὸ πέρασ τῶν μαθημάτων. ε) Δι' ἀντιγραφῆς κειμένου κατ' ἀρχὰς μὲν ὀλίγου, εἶτα δὲ πολλοῦ. στ) Δι' ἀποβολῆς, ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ, κατ' ἀπόφασιν τῆς ὀλομελείας τοῦ συλλόγου τῶν διδασκάλων, ἐγκρινομένης ὑπὸ τῆς ἐφορείας.

Κεφάλαιον Δ'

ΠΕΡΙ ΕΝΑΡΞΕΩΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

* Ἄρθρον 23ον. Τὸ Σχολεῖον ἀνοίγει καὶ ἄρχονται αἱ τῶν μαθητῶν (μαθητριῶν) ἐγγραφαὶ τὸ τελευταῖον δεκαήμερον Αὐγούστου, παρατεινόμεναι μέχρι τοῦ δευτέρου δεκαήμερου Σεπτεμβρίου, ὅποτε γίνεται ἡ τακτικὴ τῶν μαθημάτων ἔναρξις καὶ ἄρχεται ἡ κανονικὴ τῶν Σχολείων λειτουργία. Μετὰ σύσκεψιν τοῦ προσωπικοῦ τῶν διδασκάλων καὶ ἐγκρισιν τῆς ἐφορείας γίνεται δεκτὸς ἡ τουναντίον, ὁ πρὸς ἐγγραφὴν προσερχόμενος (προσερχομένη), παρέλθουσης τῆς ἄνω ὀριζομένης προθεσμίας.

* Ἄρθρον 24ον. Αἱ ἐξετάσεις διεξάγονται προφορικῶς τε καὶ γραπτῶς, αἱ μὲν χειμεριναὶ Ἰανουαρίῳ μεσοῦντι, αἱ δὲ ἐνιαύσαι τὸ τελευταῖον δεκαήμερον τοῦ Ἰουνίου. Καὶ αἱ μὲν χειμεριναὶ γίνονται μόνον γραπτῶς, αἱ δὲ ἐνιαύσαι γραπτῶς τε καὶ προφορικῶς· αἱ γραπταὶ προηγούμεναι τῶν προφορικῶν διαρκοῦσιν ἐπὶ τρεῖς (3) τὸ πολὺ ἡμέρας.

* Ἄρθρον 25ον. Τὰς ἐξετάσεις παρακολουθεῖ καὶ ἐξελέγχει ἢ πρὸς τοῦτο διοριζομένη ὑπὸ τῆς ἐφορείας ἐξεταστικὴ πενταμελὴς ἐπιτροπὴ ὑποβάλλουσα τῇ ἐφορείᾳ τὴν περὶ αὐτῶν κρίσιν καὶ τὴν σχετικὴν ἔκθεσιν περὶ τῆς τῶν Σχολείων ἐν γένει καταστάσεως.

* Ἄρθρον 26ον. Ἡ ἐφορεία τιμῶσα τὴν ἐξεταστικὴν ἐπιτροπὴν χορηγεῖ αὐτῇ τὸ δικαίωμα ψήφου προκειμένου περὶ τοῦ ἀναδιορισμοῦ ἢ τῆς ἀπολύσεως τοῦ προσωπικοῦ.

*Άρθρον 27ον. Πλήν τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς, οὐδεὶς ἕτερος ὅφ' οἶαν-
 δήποτε ιδιότητα δύναται καὶ ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἐπεμβάσεως κατὰ τὰς ἐξετά-
 σεις, πρὸς πρόληψιν τῶν συνήθων καὶ εὐνοήτων ἀτόπων καὶ ἀναρμόστων ἐπει-
 γοδίων. Καὶ αὐτὴ δὲ αὕτη ἡ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ προβάλλει ἐρωτήσεις καὶ
 ἐπεμβαίνει κατὰ τὰς ἐξετάσεις διὰ τῶν οἰκείων διδασκάλων ἐκάστου ἐξεταζο-
 μένου μαθήματος πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ θορύβου καὶ τῆς συγχύσεως τῶν ἐξεταζο-
 μένων μαθητῶν, διατελούντων ἐν ψυχολογικῇ κατὰ τὴν ὥραν τῶν ἐξετάσεων
 καταστάσει. Διότι γενικῶς ὁμολογεῖται, ὅτι πολὺ ἀπόλλυσι τοῦ θάρρους καὶ τῆς
 αὐτοπεποιθήσεως καὶ ὁ ἰκανώτερος τῶν μαθητῶν κατὰ τὸ ἀνακριτικὸν
 μαρτύριον τῶν ἐξετάσεων, εὐρισκόμενος πρὸ προσώπων ἐντελῶς ξένων
 πολλάκις καὶ ἀγνώστων αὐτῶ.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Εἰς οὐδένα ξένον ἐπιτρέπεται ἡ εἴσοδος εἰς τὰς παραδόσεις τῶν μαθη-
 μάτων, ἄνευ τῆς ἀδείας τῆς διευθύνσεως.

Οἱ μαθηταὶ τοῦ Σχολείου μετὰ τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ ἐκτελοῦσι
 γυμναστικοὺς περιπάτους δις τοῦ μηνός, ἀνά πᾶσαν Δευτέραν, Τετάρτην ἢ
 Πέμπτην.

Ὁ παρῶν Κανονισμὸς τυχῶν τῆς ἐγκρίσεως τῆς ἐφορείας καὶ ἐπικυρω-
 θεὶς ὑπὸ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως, ἰσχύει ἐπὶ ἐν (1) ἔτος, μεθ' ὃ δύναται νὰ γί-
 νῃ ἡ ἀναθεώρησις αὐτοῦ, ἂν ἡ ἐφορεία ἀποφασίσῃ τοῦτο.

Ἐν Πολυγύρῳ τῇ 20-9-1906

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
 Βασίλειος Οἰκονόμου

ΟΙ ΕΦΟΡΟΙ

Β. ΤΟ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΝ Ι. ΤΡΑΓΑΝΟΥ

ΠΕΡΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΕΝ ΧΑΛΚΙΔΙΚῃ

Αἱ πρῶται παιδικαὶ ἀγαγήσεις συμπέπτουσι μετὰ τὸ ἔτος 1860-61.

Ἐν τῷ περιβάλλῳ τῆς ἐκκλησίας Πολυγύρου ὑπῆρχε σχολεῖον ἀπὸ μίαν
 αἴθουσαν, ἐκτάσεως 9X5 μέτρων περίπου, λιθόκτιστος καὶ μετὰ παράθυρα πρὸς
 νότον εὐμεγέθη. Ἐκκλησία καὶ Σχολεῖον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν δύο
 ἀχώριστα ἀλλήλων κτίρια πανταχοῦ τῆς Χαλκιδικῆς, ὡς δύο δίδυμοι ἀδελφοί,
 συνυπάρχοντες, συλλειτουργοῦντες, ἀλληλοσυμπληρούμενοι καὶ ἀλληλοβοηθού-
 μενοι. Ἡ ἐκκλησία ἤρχετο πάντοτε ἐπίκουρος τῶν σχολικῶν ἀναγκῶν διὰ τῶν
 εἰσπράξεων τῶν δίσκων, ἔκ τινος ἄλλης προσόδου ἀκινήτου τινός καὶ ἐξ εἰς-

φορῶν τῶν χριστιανῶν, τὸ δὲ σχολεῖον συνειργάζετο μετὰ τῆς ἐκκλησίας ἐν πάσῃ ἐκφάνσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν λειτουργημάτων.

Εἰς πολλὰ τῶν χωρίων τῆς Χαλκιδικῆς μὴ ὑπάρχοντος σχολείου ἐδιδάσκοντο τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς ἐκπαιδεύσεως, γραφή, ἀνάγνωσις, ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι ὑπὸ τῶν ἱερέων εἰς τοὺς νάρθηκας τῶν ἐκκλησιῶν.

Καὶ σχολεῖον μὲν ὑπῆρχε ἐν Πολυγύρῳ, ἀλλ' ἐν ἀπραξίᾳ καὶ ἄνευ διδασκάλου κατὰ τὴν ὥδε ἱστορουμένην ἐποχὴν. Εἶχε ἐνοικιασθῆ εἰς τοὺς «φράγγους». Ἦσαν δὲ οἱ φράγγοι Γάλλοι ἐλθόντες ἐκ Γαλλίας ἵνα ἐνεργήσωσι ἀναπαραγωγὴν ὑγιῶς μεταξοσπόρου, διότι ἐν Γαλλίᾳ εἶχε προσβληθῆ τὸ πολυτιμον τοῦτο ἔντομον ἐξ ἀσθενείας, τὴν ὁποίαν δὲν ἠδύνατο νὰ πολεμήσῃσι διὰ τῶν τότε γνωστῶν μεθόδων, ἀγνώστου οὕσης τότε τῆς μικροσκοπικῆς μεθόδου τοῦ Παστέρ (μισητοὶ εἰρήσῃσθαι ἦσαν οἱ φράγγοι οὗτοι παρὰ τῷ λαῷ οὓς «παπιστάνους» καὶ «βατραχοφάγους» ἐχαρακτήριζεν).

Προκύπτει ἐνταῦθα τὸ ἐρώτημα διατί τόσοι ὀλίγοι μαθηταί. Ἡ ἀπάντησις ἀπλουστάτη. Ἐμίασιζε τότε τὸν τόπον μας ἡ εὐλογία (δαμαλίδος μὴ ὑπαρχούσης), ἐπίσης ἐνδημοῦσα συνήθως καὶ θερίζουσα τὸν πληθυσμὸν ἢ διφθερίτις (ὄρος ἄγνωστος), ἡ ἀποδεκατίζουσα ἀγρίως τὸν μικρόκοσμον, ἡ ἐλονοσία καὶ ἄλλαι ἐπιδημικαὶ ἀσθένειαι. Καὶ ἰατρὸς τελείως ἀνύπαρκτος. Ἐν τούτοις ἡ φυματίωσις, ἡ τόσοι διαδεδομένη σήμερον, ἦτο τότε σπανιωτάτη. Καὶ τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὰς παντὶ ἀνέμῳ ἀναπεπταμένας κατοικίας μας, ἄνευ ὑαλοπινάκων, ἄνευ προσηρμοσμένων θυρῶν, μὲ αὐτοσχέδιον στέγην, ἐκ τῶν χασμάτων τῆς ὁποίας διήρχετο πολλαχοῦ καὶ ἡ χιῶν ἐντὸς τῶν κατοικιῶν μας.

ΤΑ ΔΙΔΑΣΚΟΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Ὁ τὸ πρῶτον εἰσαγόμενος μαθητῆς ἐφωδιάζετο μὲ «πινακίδι», τοῦ ὁποίου τὸ περιεχόμενον ἦτο αβ, αυ, βξ, γχ, δφ, γζ, ησ, μυ, ἐπίσης τὸ ἅγιος ὁ Θεός, δόξα πατρί, παναγία τριάς καὶ πάτερ ἡμῶν. Μετὰ τὸ «πινακίδι» ἐδίδετο ἡ Ὁκτώηχος τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ ἤρχιζεν ἡ ἀνάγνωσις ἄνευ μεθόδου καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μηχανικῶς, μέχρις ὅτου σὺν τῷ χρόνῳ ἐπροχώρει ἡ ἀνάγνωσις ἐν γνώσει τῶν ἀλφαθητικῶν στοιχείων.

Μετὰ τὴν Ὁκτώηχον, τὸ Ψαλτήριον μετὰ τὸ Ψαλτήριον, ὁ Ἀπόστολος καὶ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία. Κατὰ τὸν προθιθασμὸν ἐκάστοτε εἰς ἀνώτερον βιβλίον, π.χ. ἀπὸ τὴν Ὁκτώηχον εἰς τὸ Ψαλτήρι, ἔπρεπε ὁ προαγόμενος νὰ προσκομίσῃ εἰς τὸν διδάσκοντα «μπογάτζιαν» καὶ μίαν «κανάταν» χρασί, φέρων τὴν ἑορταστικὴν ἐνδυμασίαν, τὸ «καινούργιο κοπαράνι», εἰς ἔνδειξιν συγχαρητηρίων ἐκ μέρους τῶν γονέων διὰ τὴν πρόδοτον τοῦ τέκνου των. Οἱ τελειόφοιτοι τῆς σχολῆς ἐτελείωνον τὰς σπουδὰς των εἰς τὸ Ἀνθολόγιον (βιβλίον ἄγνωστον εἰς ἐμὲ τοῦλάχιστον). Αὐτὴ ἡ ἐκπαιδευτικὴ κατάστασις ἐπεκράτησε μέχρι τοῦ 1862.

Εἰς τὰ γραμματοδιδασκαλεῖα αὐτὰ μὲ τὰ «κοινὰ» λεγόμενα γράμματα ἐδιδάσκετο καὶ ἡ νηστεία, ἀπαγορευομένης τῆς καταλύσεως κρέατος κλπ. τὴν Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν καὶ τὰς Τεσσαρακοστὰς· εἰς τὴν Μεγάλην μάλιστα ἐπετρέπετο «κατάλυσις οἴνου καὶ ἐλαίου» μόνον Σάββατον καὶ Κυριακὴν. Ἐκράτει ἀκόμη τότε ἡ ἀρχὴ τοῦ «ὁ ἐσθίων Τετράδας καὶ Παρασκευὰς εἶ μὲν κληρικὸς ἐστὶν καθαιρεῖσθω, εἶ δε λαϊκὸς ἀφοριζέσθω», ἐδόθη δὲ ἡ εὐκαιρία βραδύτερον εἰς ἐμφανισθέντας μεταγενέστερον καλαμαράδες νὰ κάμουν πνεῦμα διὰ νὰ κατασκευάσουν λογοπαίγνιον ὀνομάζοντες τὰ ἄνευ ἐλαίου φαγητὰ ἀνηλεῆ.

Ἐπὶ τὸν ὅμως τρία γραμματοδιδασκαλεῖα, τὸ τοῦ Ἀθανασίου Καλαθαῖ, τὸ κυριώτερον καὶ σημαντικώτερον, τὸ τοῦ Οἰκονόμου Παπαῖ Ἰωάννου καὶ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου παπαῖ Δημητρίου, μὲ διαμονὴν τῶν δύο τελευταίων καὶ τῶν μαθητῶν εἰς τὴν αὐλὴν ἢ εἰς τὸ πλυσταριό.

Ἐφοίτησα ἐπὶ ἕν ἔτος ἢ πλέον τι εἰς τὸ γραμματοδιδασκαλεῖον τοῦ Καλαθαῖ, ὅπου ἦτο καὶ ἡ κατοικία τοῦ Καλαθαῖ μετὰ τῆς ἀγαθῆς συζύγου του - ἦσαν μόνον ἄνευ τέκνων. Τὸ σχολεῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ μίαν αἴθουσαν μεθ' ἑνὸς μικροσκοπικοῦ παραθύρου καὶ μικρᾶς ἐξόδου πρὸς τὴν αὐλὴν τῆς νοτίου πλευρᾶς. Τὸ δάπεδον τῆς αἰθούσης ἦτο φυσικὰ γῆ ἄνευ σανίδων, ὅπου ἕκαστος μαθητῆς μόλις εἰσαγόμενος ἔπρεπε νὰ φέρῃ τεμάχιον ὑφάσματος ἀπὸ παλαιὸν ἐπανωφόρι ἢ κλινοσκεπάσματα διὰ νὰ κάθεται ἐπ' αὐτοῦ. Τὰς δὲ ἡμέρας καλοκαιρίας ἐξηρχόμεθα εἰς τὸ «χαγιάτι» ἢ εἰς τὴν αὐλὴν. Ἀνεγιγνώσκομεν ὅλοι ὁμοῦ οἱ μαθηταὶ μεγαλοφώνως ἕκαστος τὸ μάθημα χωρὶς νὰ εἴμεθα διηρημένοι εἰς τάξεις, ἀλλὰ κατὰ σειρὰν εἰσερχόμεθα εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ Γερο-Καλαθαῖ, καθημένου χαμαὶ ὀκλαδόν, διὰ νὰ εἴπωμεν τὸ μάθημα. Ράβδον δὲν μετεχειρίζετο ὁ μακαρίτης, ἐτιμῶρει μὲ δύο - τρεῖς γρόνθους ἐπὶ τῆς ὠμοπλάτης καὶ ἐνίστε διὰ ὠριαίας νηστείας τὴν μεσημβρίαν.

Εἰς τὸ προσεχὲς σημείωμά μου θὰ γράψω περὶ σχολείων ἐντεῦθεν τῆς ἀνωτέρω ἱστορουμένης ἐποχῆς.

Ἐν Πολυγύρῳ τῇ 20-10-1940

Ι. Ν. Τραγανός